

Un crim passional de fa 139 anys

ANTON MONNER
Cronista de Gandesa

Crònica

Novel·la. El llibre de ficció històrica 'Justícia de garrot. Els crims de Gandesa de 1885' de l'escriptor Josep Gironès rescata l'assassinat i el cas de Rosa Serres Figueras, que va trasbalsar la població a finals del segle XIX

Al'arxiu parroquial de Gandesa del dia 3 de desembre del 1885 hi apareix l'enterament de Rosa Serres Figueras, de 44 anys, consort de Tomàs Valls Vaquer, filla dels difunts Josep Serres i Antònia Figueras, i a la partida de defunció hi diu: «Va morir de desgràcia al camí Fondo de Vilalba». Aquesta tragèdia va trasbalsar la població; es tractava de l'esposa de l'home més ric del poble i el polític més influent del districte judicial. Era diputat provincial i estava ben relacionat i esperant ser elegit diputat a Corts. Tenia, per tant, relacions amb les personalitats més significades de la província i amb les autoritats del districte, sobretot amb el seu gran amic el jutge de Gandesa, Francisco Aznar Dabó, amb el que compartia la majoria de les hores lliures del dia.

La gent sabia que la Rosa havia mort d'una trabucada quan passejava pel camí de Vilalba, acompanyada per dues amigues que no reconegueren els dos assassins, tapats de la cara. Un d'ells li va disparar un tret al cor i l'altre, quan encara es mantenia dreta, li va donar un cop amb la culata del seu trabuc. En sentir el tret, i els crits d'auxili de les dues amigues, uns pagesos que treballaven al costat del camí van perseguir-los però acabaren fugint.

Els gandesans, commocionats s'explicaven, suposicions sense conèixer la realitat. Al carrer tothom en parlava i havent mort la Sra. Rosa, molt considerada, i sent esposa del Sr. Tomàs, personalitat d'alt rang provincial, al seu enterament s'hi van concentrar els responsables de premsa de tota Espanya i moltes personalitats de fora: polítics, religiosos i prohoms. Tot quedà replet per assistir a la cerimònia.

Tomàs havia ordit el crim muntant totes les peces per tal de quedar impune i mai ningú pogués acusar-lo de ser l'inductor, així com tampoc conèixer-ne els autors materials. Van passar mesos fins que es van aclarir els fets i quan es va condemnar a mort «a garrot» a l'autor material del crim, l'Andresito de la Fatarella, fou la notícia de primera plana als periòdics de tot arreu i els gandesans novament es van consternar. Però Tomàs, quan es va fer públic que ell havia

Presó on va estar tancat Andresito, autor material del crim, abans de la seva execució, a Gandesa. FOTO: JOAN REVILLAS

«L'assassinat de Rosa Serres, esposa del diputat Tomàs Valls, va ser un dels crims més tràgics que mai s'havia produït a la zona i que va tenir una gran repercussió a la premsa d'arreu de l'Estat»

estat l'inductor, per l'amor que sentia per la minyona, amb la qual es va casar, va fugir a l'estranger. Coneguda la veritat ja no li van valer les amistats de jutges ni polítics, ni les coartades que havia muntat.

Al meu llibre, *Història de Gandesa, Cruïlla de Camins*, gràcies al text de l'historiador Sanchez Cervelló, vaig reproduir el següent: «Un dels crims més importants que mai s'havia produït a la zona de les Terres de l'Ebre i que va tenir una gran repercussió a la premsa d'arreu de l'Estat, fou l'assassinat de Rosa Serres, esposa del diputat provincial del districte de Gandesa, Tomàs Valls. Aparentment eren un matrimoni feliç que es portaven bé però el marit estimava secretament la serventa de la seva muller, Mariana Clua, filla de Corbera, jove de molt bon veure i apassionada, i se'n va enamorar perdudament. Per casar-s'hi va decidir matar la seva esposa. Per aconseguir-ho va contactar amb Ramon Pascual (lo Coix de Serafi) i Ramon Balsebre (lo Coix de Roc), tots dos de la Fatarella, que li devien el favor per haver-los defensat i salvat d'una condemna judicial. Aquests buscaren a Domingo Suñe (Ton) i a Andreu Monreal (Andresito) també del mateix poble, per matar la Rosa Serres. Ambdós, l'1 de desembre del

1885, l'esperaren al camí Fondo, prop de Gandesa, quan anava acompanyada per dues amigues. Els dos assassins, tapats de la cara, s'hi van apropar i Andreu li va disparar una trabucada al cor i Domingo, en veure que no havia caigut, li va pegar un cop amb el trabuc».

Investigacions infructuoses

Durant mesos van haver moltes investigacions infructuoses fins quan Domingo Suñe que era poc reservat va contar la seva participació als amics dient que Tomàs no els havia pagat els diners que li havia promès per cometre el crim. Davant d'aquest fet, i per evitar que es destapés el crim, Ramon Pascual, d'acord amb el sogre, Jeroni Monreal (Jeroni) i els seus cunyats, Andreu i Josep, assassinaren Domingo al setembre del 1886. Uns dies després també va morir Ramon Pascual. L'autor material del tret mortal, l'Andresito, va ser jutjat durant setmanes i havent-lo declarat culpable, va ser executat el 31 de desembre del 1890. La resta foren condemnats a presó.

Aquesta apassionant història d'assassinats, del conjugicidi de la Rosa i la fugida de l'advocat, ha estat historiada a *Justícia de garrot. Els crims de Gandesa de 1885* per

Josep Gironès, el novel·lista de la Fatarella, prolífic autor de molts altres llibres d'assaig, de novel·la i d'història. Aquesta, com s'explica al pròleg, és una novel·la de ficció històrica, que retrata un període prou convuls i apassionat de la història de Catalunya, a base de barrejar fets provats i recursos literaris. Ho fa de forma singular, amb tots els personatges expressant-se en primera persona i gairebé sempre en temps present, en un intent de fer més properes les característiques de cadascun d'ells. I per introduir-se a la lectura de la història, i de finir algunes irregularitats del procés, l'autor cita al filòsof grec Plató: «Declaro que la justícia no és altra cosa que la conveniència del més fort» i afegeix la dita: «Amb raó o sense raó, vagi el pobre a la presó».

Aquesta novel·la es presentarà a Gandesa el 18 de maig, al Casal de la Joventut a les 19 hores. L'exdirector del *Diari*, Josep Ramon Correal, comenta la magnífica presentació al Catllar, realitzada el passat diumenge 21 per Josep-Lluís Carod Rovira, i en parla a la seva columna, escrivint: «Més enllà d'un trepidant relat entre la ficció històrica i la novel·la negra, Justícia de Garrot és una severa crítica a la pena capital i a les desigualtats davant dels tribunals de justícia...».